

Prehod iz vrtca v šolo

Prehod iz vrtca v šolo: pogledi in izzivi

MAŠA VIDMAR, Pedagoški inštitut
masa.vidmar@pei.si

● **Povzetek:** V članku predstavljamo značilnosti prehoda med vrtcem in šolo v Sloveniji. Gre za temo, ki je bila izjemno aktualna v devetdesetih letih prejšnjega stoletja, ko je pri nas potekala konceptualna reforma izobraževalnega sistema in je všolanje postalo obvezno za leto dni mlajše učence (šestletnike), danes pa se ponovno kaže povečan interes zanjo. Na podlagi analize strateških in zakonodajnih dokumentov ter analiz, raziskav in evalvacij ugotavljamo, da so določeni vidiki prehoda med vrtcem in šolo ustrezni (npr. sodelovanje s starši), nekateri (npr. povečan delež odloga, zagotavljanje pedagoške kontinuitete, izobrazba drugega strokovnega delavca, razumevanje varovanja osebnih podatkov o posameznem otroku) pa kažejo, da je temu področju treba posvetiti več strokovne in politične pozornosti. Administrativni podatki Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport za zadnjih pet let kažejo postopen porast odloga vpisa s 5,1 odstotka v šolskem letu 2010/11 na 8,1 odstotka v šolskem letu 2015/16. Podatki ministrstva kažejo tudi, da je 27 odstotkov drugih strokovnih delavcev vzgojiteljev predšolskih otrok, 55 odstotkov pa učiteljev razrednega pouka. Naše ugotovitve kažejo na potrebo po poglobljenih kvalitativnih in kvantitativnih analizah, ki bodo omogočile boljše razumevanje razmer ter prispevale k oblikovanju smernic oziroma usposabljanj za delo na tem področju.

Ključne besede: vrtec, prehod v osnovno šolo, kontinuiteta.

Transition from Kindergarten to School: Views and Challenges

● **Abstract:** The article presents the characteristics of the transition from kindergarten to school in Slovenia. This was a burning topic in the 1990s, when the Slovenian education system was undergoing a conceptual reform and schooling became compulsory for one year younger children (6-year-olds); today, the interest in it is once again growing. Based on the analysis of strategic and legislative documents and various analyses, research and evaluations, it has been established that certain aspects of the transition from kindergarten to school are appropriate (e.g. cooperation with parents), whereas others (e.g. an increased number of deferred entries, assurance of pedagogical continuity, educating co-teachers, understanding the protection of personal data of an individual child) indicate that this area should be devoted greater expert and political attention. Administrative data from the Ministry of Education, Science and Sport for the past five years shows a gradual increase in deferred entry from 5.1% in 2010/11 to 8.1% in 2015/16. Data from the Ministry of Education, Science and Sport also shows that 27% of co-teachers are preschool teachers, whereas 55% of them are classroom teachers. Our findings indicate a need for in-depth qualitative and quantitative analyses that will provide a better understanding of the situation and help with the shaping of guidelines or training programmes for working in this field.

Key words: kindergarten, transition to primary school, continuity.

Uvod

V zadnjem letu je tema prehoda med vrtcem in šolo deležna povečane pozornosti strokovne javnosti (npr. delavnica na konferenci za ravnatelje v organizaciji Zavoda RS za šolstvo, simpozij na jesenskem strokovnem srečanju ravnateljev vrtcev oziroma osnovnih šol v organizaciji Šole za ravnatelje). Tudi to tematsko številko revije Šolsko svetovalno delo lahko vidimo v tem kontekstu. Namen članka je, da pomaga osvetliti in razumeti nekatere vidike prehoda med vrtcem in šolo, vključno z izzivi na tem področju. Po eni strani bomo pogledali v dokumente, ki so nastali pred približno dvajsetimi letu v času velike konceptualne reforme, ta pogled pa dopolnili s podatki na podlagi raziskav, evalvacij ter administrativnih baz.

V članku¹ predstavljamo značilnosti prehoda med vrtcem in šolo v Sloveniji v petih razdelkih: 1) opis sistema prehoda in njegove organizacije, 2) profesionalna kontinuiteta (tj. kontinuiteta strokovnih delavcev), 3) pedagoška kontinuiteta (tj. kontinuiteta kurikulumov oz.

programov, razvojnih ciljev, pedagogike in pedagoških pristopov), 4) razvojna kontinuiteta (tj. sodelovanje pri prehodu z družino, med vrtcem in šolo ter z zunanjimi institucijami) ter 5) izzivi in strategije.

Opis smo pripravili na podlagi analize relevantnih strateških dokumentov (npr. Bela knjiga 1995, 2011; Izhodišča kurikularne prenove 1996; kurikularni dokumenti, smernice, koncepti dela itd.) in zakonodajnih dokumentov (npr. Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, Zakon o vrtcih, Zakon o osnovni šoli; pravilniki, uredbe, delovna gradiva). Ta pogled dopolnjujemo s podatki ustreznih poročil, evalvacij, raziskav tega področja ter novejšimi podatki iz treh virov:

- priprava nacionalnega poročila v okviru študije *OECD Prehodi: Pregled politik in praks izobraževalnih sistemov na področju prehoda otrok iz vrtca v šolo*: v spletni anketi je sodelovalo 52 šol in 49 vrtcev, v polstrukturiranih intervjujih je sodelovalo 20 ravnateljev² vrtcev in osnovnih šol; izvedli smo tudi tematske intervjuje s svetovalci zavoda za šolstvo

¹ Članek je predelava in razširitev besedila, ki je objavljen na spletni strani Eurydice v rubriki Fokus (<http://www.eurydice.si/>). V reviji ga objavljamo z namenom, da se rezultati čim bolj diseminirajo tudi v šolsko prakso, konkretno v šolsko svetovalno službo.

Na spletni strani Eurydice se članek osredinja izključno na preliminarno ugotovitve nacionalnega poročila o politikah in praksah na področju prehoda otrok med vrtcem in šolo, ki je bilo pripravljeno v okviru študije *OECD Prehodi: Pregled politik in praks izobraževalnih sistemov na področju prehoda otrok iz vrtca v šolo (OECD Transitions: Review of policies and practices for transitions from early childhood to primary education)*. Gre za nacionalno poročilo, ki smo ga avtorice v sodelovanju z Ministrstvom za izobraževanje, znanost in šport pripravile v okviru omenjene študije (strokovno ga je pregledala dr. Ljubica Marjanovič Umek s Filozofske fakultete v Ljubljani). Na podlagi nacionalnih podatkov držav bo sredi leta 2017 izšlo primerjalno mednarodno poročilo, v katerem bodo zbrani mednarodni pristopi, prakse in politike, ki zagotavljajo uspešne prehode, izšlo pa bo tudi posebno poročilo, namenjeno samo Sloveniji.

² V besedilu uporabljamo izraze ravnatelj oziroma učitelj, svetovalac, strokovnjak, strokovni delavec, vzgojitelj, pomočnik, učencec ipd. za oba spola.

- ter intervju s strokovnjakom s pedagoške fakultete; uporabili smo tudi podatke iz administrativne baze Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport;
- raziskava o prepričanjih o otrokovih značilnostih, ki so pomembne za čim lažji prehod v šolo: primerjava vzgojiteljic in učiteljic - v spletni anketi so sodelovali 104 strokovni delavci;
 - vzdolžna raziskava spremljanja slovenskih učencev od vstopu v šolo do konca drugega razreda: otrokove kompetentnosti ob vstopu v šolo smo izmerili za 325 prvošolcev.

V okviru zadnjih dveh navedenih raziskav so bili zbrani tudi številni drugi podatki, za namen tega članka prikazujemo samo tiste, ki so relevantni za ta članek.

Sistem prehoda in njegove organizacije

Prehod iz vrtca v šolo je bil v slovenskem prostoru deležen veliko pozornosti politike, strokovne in laične javnosti v devetdesetih letih prejšnjega stoletja, ko je v Sloveniji potekala velika konceptualna reforma izobraževalnega sistema. V tem času je prišlo do spremembe glavnih načel in teoretičnih izhodišč, vpeljana je bila tudi cela vrsta sprememb v organizaciji, ciljih, vsebini, načrtovanju in izvajanju vzgojno-izobraževalnega procesa, kot tudi glede vloge odrasli - otrok oziroma učitelj - učenec. Med drugim se je osnovnošolsko izobraževanje podaljšalo na devet let oziroma je všolanje postalo obvezno za leto dni mlajše učence (šestletnike). Veliko pozornosti je bilo usmerjene na to, da bodo šola, strokovni delavci in sistem pripravljeni na leto mlajše prvošolce.

V zakonodajnih in strateških dokumentih imamo na nacionalni ravni poudarjena dva vidika prehoda:

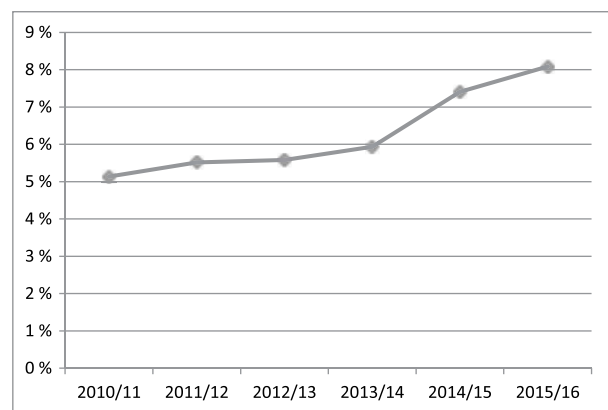
- Povezovanje med institucijami po izobraževalni vertikali (glej npr. Kurikulum za vrtce 1999), pri čemer je poudarjeno, naj vrtec ne dopusti pošolanja kurikula v vrtcu in vztraja pri svojih temeljnih specifičnostih. Ob tem je poudarjena tudi vloga svetovalne službe, katere posebna skrb je prehod iz vrtca v šolo oziroma uvajanje v šolo (glej npr. Programske smernice za svetovalno službo v vrtcu 1999; Programske smernice za svetovalno službo v osnovni šoli 1999). Konkretne oblike in načini sodelovanja med vrtcem in šolo se opredelijo v letnem delovnem načrtu.
- Postopek vpisa, vključno z ugotavljanjem pripravljenosti na šolo ter odlogom (glej Zakon o osnov-

ni šoli). Ugotavljanje pripravljenosti na šolo je obvezno, če starši ali zdravstvena služba predlagajo odložitev šolanja. V postopku ugotavljanja pripravljenosti lahko šola sodeluje z vrtcem (glej Zakon o osnovni šoli in Pravilnik o zbiranju in varstvu osebnih podatkov na področju osnovnošolskega izobraževanja).

Izmed teh dveh vidikov je v zadnjem letu deležen več pozornosti zlasti odlog vpisa. Spodaj so prikazani podatki.

Odlog vpisa

V Sloveniji je mogoč odlog vpisa na predlog staršev ali zdravstvene službe. Tako ravnatelji kot svetovalci z zavoda za šolstvo so v zadnjih letih opazili povečano število odlogov. Tudi administrativni podatki ministrstva za zadnjih pet let kažejo postopen porast odloga vpisa s 5,1 odstotka v šolskem letu 2010/11 na 8,1 odstotka v šolskem letu 2015/16 (slika 1).



Slika 1: Deleži odloženih vpisov v posameznem šolskem letu

Majhen, a konstanten porast odloženih vpisov v prvi razred je zagotovo tema, ki je z vidika prehoda iz vrtca

Majhen, a konstanten porast odloženih vpisov v prvi razred je zagotovo tema, ki je z vidika prehoda iz vrtca v osnovno šolo zelo relevantna.

v osnovno šolo zelo relevantna. Za to so nujno potrebne nadaljnje osvetlitve tega pojava - analiza razlogov za odloge (npr. ankete s starši), analiza strokovne utemeljenosti razlogov, vzdolžno spremljanje teh otrok (v letu, ko ostanejo v vrtcu, in kasneje), analiza deleža otrok s posebnimi potrebami v tem deležu ipd.

Pravno-organizacijski status vrtca kot pomemben dejavnik prehoda

Analiza različnih virov podatkov kaže, da z vidika prehoda obstaja bistvena razlika med samostojnimi vrtci (v katere je bilo po podatkih SURS v šolskem letu 2015/16 vključenih 72 odstotkov otrok) in vrtci pri osnovni šoli (27 odstotkov otrok). Svetovalci na Zavodu za šolstvo opažajo, da je prehod v vrtcih pri osnovni šoli v primerjavi s samostojnimi vrtci mehkejši, bolj kontinuiran, saj otroci že poznajo prostor in delavce šole, pa tudi večina vrstnikov ostane istih. Po drugi strani pa opažajo tudi slabosti take ureditve, namreč da so »problemi šole« vedno pomembnejši od »problemov vrtca«, kar se odraža predvsem v delovanju svetovalne službe, ki veliko več časa posveča delovanju šole. Raziskava T. Taštanoske (2015) je pokazala tudi, da so vrtci pri osnovnih šolah spregledani v procesu samoevalvacije (niti en cilj/področje v samoevalvacijskih poročilih osnovnih šol, v okviru katerih deluje tudi vrtec, se ni nanašal specifično na vrtec).

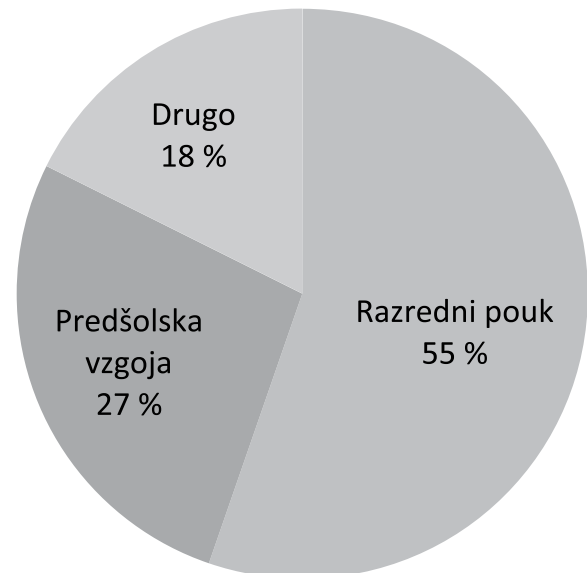
Profesionalna kontinuiteta

V Sloveniji profesionalno kontinuiteto (kontinuiteta strokovnih delavcev) v vrtcu in šoli do določene mere zagotavlja že dejstvo, da se obe skupini strokovnih delavcev izobražujeta na pedagoških fakultetah, pri čemer je za opravljanje poklica vzgojitelja zahtevana končana prva bolonjska stopnja (diplomirani vzgojitelj predšolskih otrok), za učitelje razrednega pouka pa končana druga bolonjska stopnja (magister profesor poučevanja na razredni stopnji). Tudi nekatere oblike stalnega profesionalnega razvoja (npr. določene nacionalne konference v vzgoji in izobraževanju) so organizirane tako, da na njih sodelujejo tako vzgojitelji kot učitelji. Poleg tega so bili ob uvedbi devetletne osnovne šole vsi strokovni delavci v »novem« prvem razredu (torej razredni učitelji in vzgojitelji) vključeni v obvezne izobraževalne module na pedagoških fakultetah.

Drugi strokovni delavec v prvem razredu

Kontinuiteta strokovnih delavcev je zagotovljena tudi s tem, da v prvem razredu poučuje dodatni strokovni delavec, ki je vzgojitelj, izjemoma pa lahko tudi učitelj razrednega pouka (glej Zakon o osnovni šoli). S tem je zagotovljena tudi pedagoška kontinuiteta in izboljšano razmerje otrok : odrasli. Na podlagi administrativne baze ministrstva ugotavljamo, da je 55 odstotkov drugih strokovnih delavcev učiteljev razrednega pouka, 27 odstotkov pa vzgojiteljev predšolskih otrok (ostali imajo različne druge izobrazbe, npr. športna vzgoja, peda-

gogika; glej sliko 2). V intervjujih so nekateri ravnatelji povedali, da ne razumejo, zakaj se na mesto drugega strokovnega delavca zaposluje učitelj, saj v reformi ni bilo zamišljeno tako, medtem ko so drugi povedali, da zaposlijo dva razredna učitelja za prvi razred, ker je z vidika organizacije dela na šoli to bolj praktično (npr. organizacija nadomeščanj).



Slika 2: Izobrazba drugega strokovnega delavca v 1. razredu

Prehajanje strokovnih delavcev med vrtcem in šolo

V času konceptualne reforme je bila kot ena od možnosti za lažji prehod predlagana rešitev t. i. prehajanje strokovnih delavcev med vrtcem in šolo (glej Zakon o organizaciji in financiranju v vzgoji in izobraževanju), v katerem bi vzgojiteljica iz vrtca spremljala otroke v šolo, ostala z njimi v prvem razredu in se potem vrnila v vrtec. Na podlagi spletne ankete smo ugotovili, da je en vrtec (izmed sto vključenih vrtcev in šol) poročal, da izvaja to prehajanje strokovnih delavcev (šlo je za vrtec pri osnovni šoli).

Vloga različnih strokovnih delavcev pri prehodu

Poleg strokovnih delavcev v prvem razredu sta za omogočanje gladkega prehoda med vrtcem in šolo pomembni tudi vlogi ravnatelja in svetovalne službe. Bistveno vlogo pri načrtovanju in izvajanju konkretnih dejavnosti s področja prehoda imajo svetovalni delavci, ravnatelj pa je tisti, ki daje okvir in omogoča delo svetovalne službe, skrbi za profesionalni razvoj strokovnih delavcev, zagotavlja sodelovanje s starši itd.

Prepričanja o značilnostih, ki so ključne za čim lažji prehod v šolo: primerjava vzgojiteljic in učiteljic

Za bolj poglobljeno razumevanje profesionalne kontinuitete oziroma morebitnih razlik med strokovnimi delavci v vrtcih in šolah smo želeli preveriti, ali se strokovni delavci v vrtcih in šolah (torej vzgojiteljic oziroma pomočniki in učiteljic razrednega pouka) med seboj razlikujejo v tem, katere otrokove značilnosti zaznavajo kot ključne za otrokovo pripravljenost na šolo oziroma za čim lažji prehod v šolo.

V raziskavi so sodelovali 104 strokovni delavci (99 žensk in 5 moških). K sodelovanju smo jih povabili prek družabnih omrežij. V vzorcu je bilo 68 vzgojiteljic in pomočnikov ter 36 razrednih učiteljic iz različnih vrtcev in šol po Sloveniji (povprečna starost 37,7 let, SD = 8,8; povprečna dolžina zaposlitve v vrtcu oziroma šoli 14,1 leta, SD = 10,1 leta).

Udeleženci so izpolnili spletni vprašalnik, v katerem je bilo naštetih 17 značilnosti, ki bi lahko bile pomembne za čim lažji prehod v šolo, kot so bile ugotovljene v predhodni raziskavi (Niklas 2011). Gre za naslednje značilnosti: samostojnost (npr. *samostojno uporablja stranišče in kopalnico*), samozavest (npr. *verjame v svoje zmožnosti*), zaznavanje sebe (npr. *se zaveda, v čem je dober/a in v čem ne*), socialna kompetenca (npr. *je zmožen/a pozitivne interakcije z otroki in odraslimi*), jezikovne zmožnosti v slovenščini (npr. *govori razumljivo in slovnično pravilno*), pozornost (npr. *se*

osredotoča na dejavnost), motivacija (npr. *je radoveden/a in pripravljen/a poskusiti*), grobe motorične spretnosti (npr. *pleza po zunanjih igralih*), fine motorične spretnosti (npr. *preriše ali nariše preproste oblike, če ga prosimo*), vidna/slušna zaznava (npr. *vid in sluh sta normalno razvita oz. je že v obravnavi zaradi morebitnih težav z vidom ali sluhom*), čustvene spretnosti (npr. *ob konfliktu ostane miren/a; lahko pojasni, kaj čuti*), kognitivne spretnosti (npr. *ima logične sposobnosti utemeljevanja*), vztrajnost (npr. *vztraja pri dejavnosti, četudi je ta zahtev-*

Bistveno vlogo pri načrtovanju in izvajanju konkretnih dejavnosti s področja prehoda imajo svetovalni delavci, ravnatelj pa je tisti, ki daje okvir in omogoča delo svetovalne službe, skrbi za profesionalni razvoj strokovnih delavcev, zagotavlja sodelovanje s starši itd.

na), osnovne bralne in računske spretnosti (npr. *številske spretnosti, poznavanje črk*), telesni razvoj (npr. *tipičen telesni razvoj*), prožnost (npr. *kako hitro se otrok prilagodi zahtevnim okoliščinam in jih obvlada brez prevelikega vznemirjenja*), ustvarjalnost in domišljija (npr. *otrok najde lastne rešitve za težave*). Izmed teh značilnosti so strokovni delavci izbrali osem tistih, ki so se jim zdele najbolj pomembne, ter jih nato tudi rangirali, pri čemer so začeli z najpomembnejšo. V preglednici 1 je prikazano, katere značilnosti so izbirali vzgojiteljic in katere učiteljic.

Kot je razvidno iz preglednice, sta bili obe skupini strokovnih delavcev zelo usklajeni glede tega, katere otrokove značilnosti so prepoznali kot pomembne za lažji prehod v šolo; tako rekoč vsi vzgojiteljic in učiteljic so prepoznali samostojnost kot ključno značilnost, v veliki meri so bili skladni tudi pri izbiri socialne kompetentnosti. Med deleži učiteljic in vzgojiteljic >

	Vzgojiteljic	Učiteljic
Samostojnost	97 %	100 %
Socialna kompetenca	78 %	83 %
Vztrajnost	68 %	64 %
Koncentracija/pozornost	62 %	58 %
Čustvene spretnosti	56 %	55 %
Jezikovne zmožnosti v slovenščini	52 %	50 %
Fine motorične sposobnosti	49 %	58 %

Preglednica 1: Odstotki strokovnih delavcev, ki so izbrali posamezno značilnost

pri posamezni otrokovi značilnosti ni pomembnih razlik. Pri bolj podrobni analizi razvrščanja teh značilnosti se je pokazalo, da je več kot polovica tako vzgojiteljev kot učiteljev (54 % v obeh primerih) kot najbolj pomembno razvrstila samostojnost, podoben delež učiteljic (45 %) je na drugo mesto po pomembnosti razvrstila socialno kompetenco, medtem ko so bili vzgojitelji manj usklajeni med seboj pri razvrščanju (27 % jih je na drugo mesto razvrstilo socialno kompetenco).

Pedagoška kontinuiteta

Pedagoška kontinuiteta pomeni kontinuiteto v učenju med vrtcem in šolo in zajema kontinuiteto kurikulov oziroma programov, razvojnih ciljev, pedagogike in pedagoških pristopov. Tako kurikulum za vrtce kot program osnovne šole sta bila pripravljena v skupni konceptualni reformi in imata torej skupna izhodišča

Kurikulum za vrtce in program osnovne šole se v največji meri razlikujeta v stopnji odprtosti in fleksibilnosti.

ter sledita skupnim načelom. V Izhodiščih kurikularne prenove (1996) je tako eno izmed ključnih načel tudi vertikalna in horizontalna usklajenost programov in učnih načrtov.

Kurikulum za vrtce ter program osnovne šola nista integrirana, vendar sta usklajena. Glavna skupna točka je, da gre v obeh primerih za učnociljno in procesnorazvojno naravnane kurikule oziroma programe. Tudi poimenovanje področij dejavnosti (v vrtcu) in predmetov v osnovni šoli nakazuje na določeno raven kontinuitete: jezik - slovenščina, matematika - matematika, umetnost - glasbena umetnost in likovna umetnost, gibanje - šport, družba, narava - spoznavanje okolja. Podobno velja tudi na področju spremljanja razvoja oziroma ocenjevanja: strokovni delavci v vrtcu opazujejo otrokov razvoj in učenje ter skladno s tem načrtujejo in izvajajo dejavnosti, vzgojno-izobraževalni proces, individualizacijo (način zapisovanja pa je v pristojnosti posameznega vrtca oziroma strokovnega delavca), medtem ko je v prvem razredu prehod k opisnim ocenam, s katerimi ocenjujemo napredek učenca glede na opredeljene cilje oziroma standarde znanja v učnih načrtih.

Kurikulum za vrtce in program osnovne šole se v največji meri razlikujeta v stopnji odprtosti in fleksibilnosti. Kurikulum za vrtce omogoča večjo stopnjo odprtosti - znotraj vsakega področja dejavnosti so opredeljeni globalni in specifični cilji, ki pomenijo okvir, znotraj katerega so vsebine in dejavnosti strokovna ponud-

ba vzgojiteljem (strokovni delavec izbira avtonomno). Prav tako ni določeno razmerje med posameznimi področji dejavnosti (v skladu s kurikularnimi načeli pa morajo biti ta zastopana uravnoteženo) in niso določeni standardi, ki naj bi jih otrok dosegel.

Po drugi strani je program osnovne šole razdeljen na obvezni in (neobvezni) razširjeni program (npr. podaljšano bivanje, dodatni in dopolnilni pouk). Obvezni del obsega obvezne predmete, obvezne izbirne predmete in ure oddelčne skupnosti. Število ur posameznega predmeta je natančno določeno. Program osnovne šole vsebuje posamezne učne načrte za predmete - več kot dvajset učnih načrtov za obvezne predmete. Znotraj učnih načrtov so opredeljene obvezne teme oziroma vsebine kot tudi (minimalni) standardi znanja, ki jih morajo učenci doseči. Učni načrti opredeljujejo tudi izbirne vsebine in cilje, ki so namenjeni dodajanju in poglobljanju znanja - med njimi izbira učitelj po svoji presoji glede na interese in zmožnosti učencev,

vendar je obseg te izbirnosti razmeroma majhen (velika večina vsebin in ciljev je obveznih). V prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju je še posebej poudarjena fleksibilnost pri doseganju

pomembnih standardov (npr. branje, pisanje). Ti so naravnani na postopno, temeljito in individualno pridobivanje znanja, kar omogoča doseganje ciljev skozi vse prvo triletje (če je to potrebno, in sicer v prvem in drugem razredu kot sistematično uvajanje tehnik branja in pisanja, v tretjem pa kot njuno utrjevanje in izboljševanje). Tudi sicer so v učnih načrtih cilji in vsebine znotraj posameznega vzgojno-izobraževalnega obdobja običajno samo orientacijsko (kot priporočilo) vezani na posamezni razred (npr. matematika, spoznavanje okolja) ali pa so cilji zapisani kar skupaj za vse tri razrede posameznega vzgojno-izobraževalnega obdobja (npr. glasbena umetnost, delno tudi šport in likovna umetnost). Prav tako je navedeno, da organizacija ure (tj. šolske ure po 45 minut) in pouka v prvem razredu nista predpisana, kar zagotavlja pedagoško kontinuiteto z vrtcem.

Navedene značilnosti kurikula za vrtce in programa osnovne šole kažeta, da gre za usklajene dokumente, ki postavljajo okvir za pedagoško kontinuiteto. Evalvacijska študija, ki je bila opravljena po uvedbi devetletke, je pokazala, da so pedagoški delavci v šoli spremenili metode in oblike dela, in sicer tako da uporabljajo sodobne in raznovrstne metode in oblike dela, ki so prilagojene delu z mlajšimi učenci; to jim omogoča, da so učenci pri pouku bolj aktivni z več praktičnega dela in izkustvenega učenja, z uporabo didaktičnih iger, z delom v parih in skupinah (Polak 2008), kar kaže na določeno stopnjo pedagoške kontinuitete. Po drugi strani pa slovenski avtorici ugotavljata, da skup-

no delo razrednega učitelja in vzgojitelja v prvem razredu ni pripeljalo do zagotavljanja pedagoške kontinuitete (torej do vpliva vrtca na šolo, čeprav je bil to eden izmed pomembnih ciljev reformnih ukrepov) (Bahovec in Bregar Golobič 2004). Navedeno je skladno tudi z navedbami ravnateljev osnovnih šol, ki so v intervjujih povedali, da je v prvih razredih veliko sedenja, poslušanja, manj igre in sodelovalnega učenja ter participacije otrok. Ravnatelji so povedali, da nekateri učitelji v prvem razredu pričakujejo, da bo otrok zmožen sedeti, držati svinčnik, ostati znotraj črte ipd. Tudi v zvezi z organizacijo prostora ista avtorica ugotavlja, da je kurikularni premik v razumevanju in obravnavi prostora dosti bolj počasen in manj sistematičen v šolah v primerjavi z vrtci (Bregar Golobič 2014).

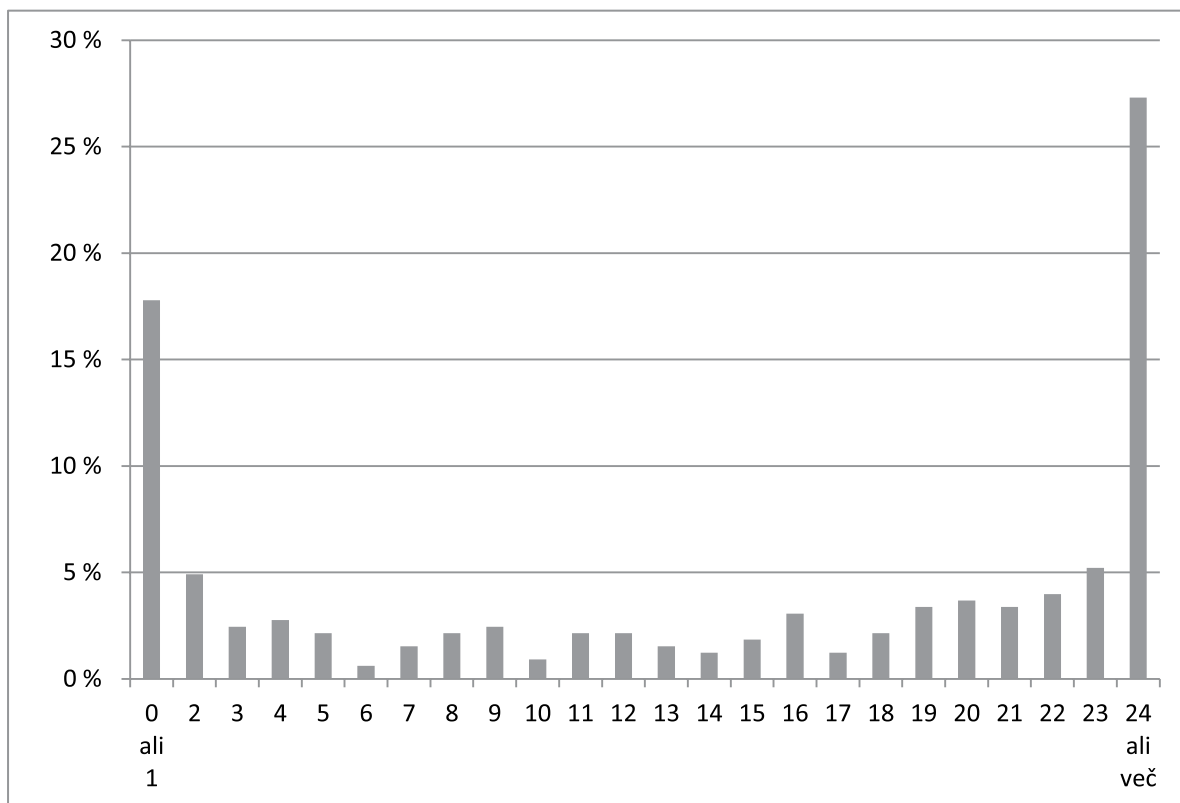
Postopno usvajanje branja in pisanja

Kot je navedeno zgoraj, je v prvih treh razredih posebej poudarjeno postopno, temeljito in individualno pridobivanje znanja, zlasti branja in pisanja. V nadaljevanju prikazujemo rezultate vzdolžne raziskave, v kateri smo učence spremljali od vstopa v šolo dve šolski leti. Namen je podkrepiti potrebo po pedagoški kontinuiteti med vrtcem in šolo, v kateri je zagotovljeno individualno pridobivanje znanja.

V raziskavi je sodelovalo 326 učencev (49 % deklic; povprečna starost 74,5 meseca; SD = 3,5 meseca) z 39 različnih šol po Sloveniji, ki so bile sistematično izbrane iz seznama vseh šol (glede na regijo in velikost šole). Za sodelovanje otrok v raziskavi smo pridobili pisna soglasja staršev.

V prvih sedmih tednih smo učence individualno preizkusili s Preizkusom temeljnih kompetentnosti otrok ob vstopu v šolo (PIPS; Vidmar in Zupančič 2006a, 2007b; izvornik Performance indicators in primary

Skupno delo razrednega učitelja in vzgojitelja v prvem razredu ni pripeljalo do zagotavljanja pedagoške kontinuitete (torej do vpliva vrtca na šolo, čeprav je bil to eden izmed pomembnih ciljev reformnih ukrepov).



Slika 3: Delež otrok, ki prepoznajo določeno število črk

schools: On-entry baseline assessment, CEM Centre, 2005a, b, c; glej tudi Vidmar in Tymms 2009). Namenjen je učiteljem, da ob začetku šolskega leta pridobijo kakovostne podatke o učencih poučevanega razreda in jim omogoča boljše načrtovanje (individualizacijo) pouka. Preizkus meri (pred)bralne kompetentnosti (npr. bralni pojmi, prepoznavanje črk) ter matematične/števne kompetentnosti (npr. štetje, prepoznavanje števil). Slovenski preizkus je sestavljen v obliki knjiži-

Pri usvajanju tehnik branja je zelo pomembna individualizacija zaradi velikih razlik med učenci.

ce, na levi strani so navodila za izvajalca, na desni pa sličice, ki jih uporabljamo pri izvedbi. V nadaljevanju predstavljamo rezultate nekaterih nalog (pred)bralne kompetentnosti.

Na sliki 3 so prikazani rezultati za eno izmed nalog, in sicer za nalogo prepoznavanje črk.

Dobljeni rezultati kažejo izrazito bimodalno distribucijo, saj v prvih tednih po vstopu v šolo približno 27 odstotkov učencev pozna skoraj vse črke (24 oziroma 25), 18 odstotkov učencev pa ne pozna nobene ali eno. To pomeni, da se vsaj z vidika enega izmed elementov pri učenju branja in pisanja, tj. poznavanja črk - skoraj polovica učencev (45 %) nahaja na dveh ekstremih distribucije. V povprečju učenci v prvih tednih po vstopu v šolo prepoznajo 14 črk slovenske abecede (SD = 9). Manj izrazito bimodalno distribucijo dobimo pri prepoznavanju besed, pri katerem 17 odstotkov učencev prepozna (tj. pravilno pokaže) skoraj vse napisane besede (13 oziroma 14), 62 odstotkov pa nobene ali eno. Rezultati ene izmed nalog so pokazali še, da 8 odstotkov otrok ob vstopu v prvi razred glasno bere brez večjih napak. Iz navedenega lahko vidimo, da je individualizacija pri usvajanju tehnik branja zelo pomembna,

Otrokova samostojnost in socialna kompetenca sta ključni za prehod iz vrtca v šolo.

saj so med učenci velike razlike; po eni strani je treba zagotoviti postopnost in temeljitost, po drugi strani pa je potrebno, da se že usvojeno v predšolskem obdobju ustrezno nadgrajuje in razvija že od začetka prvega razreda dalje.

Razvojna kontinuiteta

To poglavje govori o sodelovanju z domačim okoljem (z otrokom, s starši) na temo prehoda, o sodelovanju med institucijami samimi ter o sodelovanju z zunanjimi službami (npr. zdravstveno). Na ravni »priprave« otrok na prehod v osnovno šolo, so v Sloveniji v vrtcih najbolj pogoste prakse (kot poročajo ravnateljci): po-

govori med vzgojiteljico in otrokom o šoli, razvijanje porajajoče in zgodnje bralne pismenosti, razvijanje samostojnosti pri oblačenju in higieni ter obiski šol. Pri tem je jasno poudarjeno, da te dejavnosti niso razumljene v smislu priprave na šolo, temveč kot razvojno primerne dejavnosti, ki spodbujajo otrokov razvoj in učenje v predšolskem obdobju. Najbolj pogoste dejavnosti, ki jih v kontekstu »priprave« otroka na šolo izvajajo šola, so po poročilih ravnateljcev: obiski šol, srečanja bodočih prvošolcev in staršev v šoli, organizacija umetniških, kulturnih in športnih dogodkov na šoli, na ka-

tere povabijo tudi otroke iz vrtca. Iz podatkov ni razvidno, da bi bili pri načrtovanju in izvajanju prehoda iz vrtca v šolo upoštevan predlogi, mnenja in stališča otrok.

Sodelovanje z družino

Sodelovanje vrtca z družino (starši), kot tudi šole z družino (starši), je v Sloveniji dobro utečeno. Sodelovanje na področju prehoda v glavnem poteka v obliki samega postopka vpisa, roditeljskih sestankov, ki jih organizirajo vrtci in šole, pa tudi individualnih pogovornih ur v vrtcu in strokovnih srečanj s starši na temo prehoda v šolo.

Sodelovanje med vrtcem in šolo

Sodelovanje med vrtcem in šolo najpogosteje poteka v obliki obiskov šole. Ti so lahko enkratni ali večkratni in so vsebinsko lahko različni (npr. ogled šole, druženje s prvošolci, »pouk« v šoli, udeležba na večjem šolskem dogodku). Nekateri ravnateljci poročajo, da timi obeh institucij obiske načrtujejo in izvajajo skupaj, s čimer prihaja do medsebojnega učenja in zagotavljanja pedagoške kontinuitete.

Glavni izziv na področju sodelovanja med vrtcem in šolo je prenos informacij o posameznem otroku oziroma zaščita otrokovih osebnih podatkov ob prehodu. V zvezi s tovrstnim sodelovanjem med vrtcem in šolo je bistvena razlika med samostojnimi vrtci ter vrtci pri šoli, saj je slednjim takšno sodelovanje lažje, ker je svetovalna služba skupna in pokriva obe enoti znotraj iste institucije. Tudi strokovni delavci vrtca in šole so v tem primeru sodelavci znotraj iste institucije.

Sodelovanje z zunanjimi institucijami

Na ravni sodelovanja z zunanjimi institucijami je bistveno sodelovanje z zdravstveno službo, vezano na pre-

ventivni zdravstveni pregled bodočih prvošolcev. Zdravstvena služba lahko poda tudi predlog za odlog šolanja.

Izzivi

Podatki kažejo, da se določeni vidiki prehoda iz vrtca v šolo - kot npr. povišanje deleža odloženega vpisa, izobrazbena struktura drugega strokovnega delavca v prvem razredu, prehajanje strokovnih delavcev med vrtcem in šolo, zagotavljanje pedagoške kontinuitete - kažejo, da je v prihodnje temu področju v strokovnih razpravah (med strokovnimi delavci, raziskovalci in politiki) treba nameniti več pozornosti. Po drugi strani pa podatki kažejo, da med vzgojiteljicami in učiteljicami ni razlik v tem, katere otrokove značilnosti zaznavajo kot pomembne za lažji prehod v šolo; obe skupini namreč prepoznavata otrokovo samostojnost in socialno kompetenco kot ključni značilnosti, kar je lahko dobro izhodišče za nadaljnje skupno delo na temo prehoda.

Poleg tega se je kot specifična problematična tema na področju sodelovanja med vrtcem in šolo pokazalo varovanje osebnih podatkov o posameznem otroku, saj je razumevanje glede tega med institucijama različno. Glede na velike težave, s katerimi se na tem področju sooča praksa, so potrebni nadaljnji ukrepi (npr. širitev dobrih praks na tem področju, usposabljanje strokovnih delavcev za delo z osebnimi podatki, smernice za delo, okrepitev sodelovanja med vrtcem in šolo, ki bi morda zmanjšala pritisk po prenosu informacij ob samem vstopu v šolo).

Sklep

Kot smo navedli, je bila tema prehoda iz vrtca v šolo v strokovnih, političnih in laičnih krogih izjemno aktualna v devetdesetih letih prejšnjega stoletja, ko je

pri nas potekala konceptualna reforma izobraževalnega sistema. Takrat je bilo veliko pozornosti namenjene postopni vpeljavi novega programa, učni in razvojni primernosti tega programa in njegove izvedbe za šestletnike, ustreznemu usposabljanju strokovnih delavcev v prvem razredu, v prvi razred sta bila vpeljana dva strokovna delavca (poleg razrednega učitelja še vzgojitelj). Kot priporočilo oziroma ena od možnosti za lažji prehod je bilo navedeno, da vzgojitelj iz vrtca spremi otroke v prvi razred in se po enem letu vrne v vrtec, isti učitelj pa spremlja otroke do tretjega razreda. Veliko pozornosti je bilo namenjeno tudi pripravi prostorov na šoli, ki naj bili prilagojeni mlajšim otrokom (npr. kotički, ležalniki). Po tem začetnem obdobju aktualnosti je bila tema prehoda v veliki meri spregledana. V zadnjem letu ali dveh pa se v strokovni in laični javnosti ponovno kaže povečano zanimanje zanj.

Na podlagi predstavljenega lahko ugotovimo, da so določeni vidiki prehoda med vrtcem in šolo ustrezni (npr. sodelovanje s starši), nekateri (npr. povečan delež odloga, zagotavljanje pedagoške kontinuitete, izobrazba drugega strokovnega delavca, razumevanje varovanja osebnih podatkov o posameznem otroku) pa kažejo, da je treba temu področju nameniti več strokovne in politične pozornosti. Na podlagi poglobljenih kvalitativnih in kvantitativnih analiz se bodo lahko oblikovale smernice za nadaljnje delo na tem področju, tukaj pa lahko sklenemo, da morda zbrani podatki kažejo, da vodstveni in drugi strokovni delavci potrebujejo strokovno podporo pri osmišljanju in interpretaciji sistemskih zakonskih določb, ki jih je mogoče načrtovati in izvajati na različne načine. Morda bi veljalo temi prehoda nameniti več pozornosti tudi v času začetnega in nadaljnjega usposabljanja strokovnih delavcev ter zagotoviti vpogled v pomen in način prehoda med vrtcem in šolo ter v namen in vlogo zagotavljanja profesionalne, pedagoške in razvojne kontinuitete, kar bi vzpostavilo priložnost za osredinjeno profesionalno refleksijo in predvsem za načrtovanje sprememb v prihodnje. <

Viri

1. Bahovec, E. in Bregar Golobič, K. (2004). Šola in vrtec skozi ogledalo. Ljubljana: DZS.
2. *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji*. (1995). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
3. *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji*. (2011). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
4. Bregar Golobič, K. (2015). Kurikularna prenova vrtcev: prostor kot del (prikritega) kurikula. *Arhitekturni bilten*, str. 205-206.
5. CEM Centre. (2005a). *Performance indicators in primary schools: On-entry baseline assessment*. Durham, UK: University of Durham.
6. CEM Centre. (2005b). *Performance indicators in primary schools: On-entry baseline assessment: Follow-up*. Durham, UK: University of Durham.
7. CEM Centre. (2005c). *Performance indicators in primary schools: PIPS on-entry baseline follow-up: Extension material*. Durham, UK: University of Durham.
8. Eurydice - Descripton of national education systems (n. d.), Retrieved January - February 2016 from <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Countries>.
9. *Izhodišča kurikularne prenove*. (1996). Ljubljana: Nacionalni kurikularni svet.
10. *Kurikulum za vrtce*. (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.

11. Niklas, F. (2011). *Vorläuferfertigkeiten im Vorschulalter zur Vorhersage der Schulfähigkeit, späterer Rechenschwäche und Lese- und Rechtschreibschwäche. Diagnostik, Zusammenhänge und Entwicklung in Anbetracht der bevorstehenden Einschulung.* [Dejavniki pripravljenosti na šolo in za kasnejšo napoved disleksije in diskalkulije. Hamburg: Dr. Kovac.
12. Polak, A. (ur.) (2008). *Učitelji, učenci in starši o prvem triletju osnovne šole.* Ljubljana: Pedagoški inštitut.
13. Pravilnik o zbiranju in varstvu osebnih podatkov na področju osnovnošolskega izobraževanja, Uradni list Republike Slovenije.
14. *Programske smernice: svetovalna služba v osnovni šoli.* (1999, 2008). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
15. *Programske smernice: svetovalna služba v vrtcu.* (1999, 2008). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
16. SURS, Statistični Urad Republike Slovenije. (2016). *SI-STAT Data Portal.* Dostopno na http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/09_izobrazevanje/03_pedsol_vzgoja/01_09525_otroci_vrtci/01_09525_otroci_vrtci.asp.
17. Taštanoska, T. (2015). Študija Eurydice: Ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti v izobraževanju, poudarki za Slovenijo. *Analiza ankete za ravnatelje o samoevalvaciji.* Prispevek predstavljen na konferenci Krepitev in evalvacija kakovosti v sistemu vzgoje in izobraževanja. Dostopno na <http://www.zrss.si/keks/gradivo/Tastanoska-studija-eurydice.pptx>.
18. Vidmar, M. in Zupančič, M. (2006). *PIPS: Preizkus temeljnih kompetentnosti otrok ob vstopu v šolo - začetni preizkus in spremljanje.* Neobjavljeno gradivo. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
19. Vidmar, M. in Zupančič, M. (2007). *PIPS: Preizkus temeljnih kompetentnosti otrok ob vstopu v šolo - dodatek.* Neobjavljeno gradivo. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
20. Vidmar, M. in Tymms, P. (2009). *Performance indicators in primary schools: on-entry baseline assessment and follow-up material (PIPS-BA): introducing PIPS into Slovenian context - background, translation, adaptation, and application of the assessment.* Ljubljana: Pedagoški inštitut.
21. Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, Uradni list Republike Slovenije.
22. Zakon o osnovni šoli, Uradni list Republike Slovenije.
23. Zakon o vrtcih, Uradni list Republike Slovenije.

KULTURNI BAZAR

2 0 1 7

KULTURA SE PREDSTAVI



Linhartova dvorana 9.00–10.00

30. 3.

Kaj je kreativno učenje in zakaj je pomembno?

Predavanje

Predava Paul Collard, izvršni direktor mednarodne ustanove za kreativno učenje Kreativnost, kultura in izobraževanje (Creativity, Culture and Education – CCE), Velika Britanija

V svojem predavanju bo Paul Collard, mednarodno priznan strokovnjak za kulturno-umetnostno vzgojo, pojasnil, zakaj sta danes v svetu ustvarjalnost in kreativno učenje tako zelo pomembna za izobraževanje otrok in mladine.

Na podlagi rezultatov programa mednarodne primerjave dosežkov učencev OECD PISA in mednarodnih poročil o smernicah zaposlovanja bo izpostavil poglobljajočo se vrzel med znanjem in veščinami, pridobljenimi v formalnih izobraževalnih sistemih, ter potrebami mladih, ki se skušajo uveljaviti v okolju 21. stoletja. Še zlasti se bo osre-

dotočil na učne navade v šolah, ki so najbolj uspešne pri negovanju ustvarjalnosti in ključnih veščin mladih, ter odločilno vlogo, ki jo imajo umetniki. Poseben poudarek bo namenil tudi učenju v umetnosti ter skozi umetnost pri izboljšanju učnih uspehov. Ob tem bo predstavil bogate izkušnje svoje mednarodne ustanove za kreativno učenje *Kreativnost, kultura in izobraževanje (CCE)*, ki je v številnih državah, kot so Litva, Norveška, Nizozemska, Nemčija, Češka, Madžarska, Romunija, Pakistan in Čile, razvila in uvedla program *Kreativno partnerstvo*.